

قصور پزشکی مترادف غفلت و خطایی است که از روی سهو سرزند و در مقابل خطای عمدی گفته می‌شود.

در یک نگاه کلی، خطای پزشکی در اصل اتفاق زاینباری است که با دانش موجود پزشکی می‌تواند قابل پیشگیری باشد. اما این قبیل خطاها تعریف بسیار وسیع و گسترده‌ای دارد و شامل اشتباهات تمام پرسنل تیم بهداشتی - درمانی، حتی نقص در وسایل و تجهیزات تشخیصی - درمانی نیز می‌شود. به عبارت دیگر اشتباهاتی که در روند تشخیص، درمان، ارائه نتایج آزمایش، جراحی، به کار بردن وسایل و داروها توسط تیم پزشکی از قبیل پزشکان، ماماها، پرستاران، مسوولان اتاق عمل، تکنسین‌های آزمایشگاهی، رادیولوژی و... صورت می‌گیرد، خطاهای پزشکی محسوب می‌شود.

انواع خطاهای پزشکی

۱- بی احتیاطی:

در اصطلاح حقوقی بی احتیاطی در مقابل غفلت به کار می‌رود و بنابراین بی احتیاطی همان سهل انگاری در درمان است.

در بی احتیاطی فعلی انجام می‌شود که با وجود آنکه قصد درمان وجود دارد ولی پزشک توجه کافی در امر درمان یا آزمایشات لازم را نداشته یا مرتکب اشتباه شده که در نتیجه آن ضرر جسمانی یا روانی به بیمار وارد شده است. جا گذاشتن وسایل جراحی یا گاز در داخل شکم، تزریق یا تجویز داروهایی که برای بیماران قلبی و دارای فشار خون بالا مضر است، کشیدن دندان سالم به جای دندان معیوب بیمار از نمونه‌های بی احتیاطی پزشکان است.

۲- بی مبالاتی

در این نوع قصور، پزشک از انجام کارهایی که در مواجهه با بیمار و بیماری او جزو اعمال پذیرفته شده و ضروری بوده اند، غفلت کند. مانند آنکه متخصص دندانپزشکی قبل از بی حسی بیمار برای عمل جراحی دندان نهفته عقل، شرح حال لازم را از نظر سابقه حساسیت دارویی نگرفته باشد و یا متخصص جراحی قبل از انجام جراحی، مشاوره‌های لازم را در مورد بیمار مبتلا به ناراحتی قلبی انجام نداده یا نتیجه آزمایشات قبل از عمل را بررسی نکرده و تمهیدات ویژه بیمار را در نظر نگرفته باشد و بیمار در اثر شوک یا عارضه قلبی یا ... دچار آسیب جسمی شود و یا فوت کند.

۳- نداشتن مهارت

نداشتن مهارت یکی از مصادیق چهارگانه خطا در امور کیفری است و عبارتست از نداشتن آشنایی متعارف به اصول علمی و عملی کار که به عبارت دیگر نداشتن اطلاعات کافی از حرفه موجب نداشتن مهارت می شود.

نداشتن مهارت، ناتوانی پزشک و نداشتن کارآیی برای انجام امور تخصصی پزشکی و جراحی و رشته های وابسته به آن از نمونه های این مساله است که می تواند ناشی از تازه کاری یا بی تجربگی و حاکی از کمبود دانش پزشک باشد.

لازم به ذکر است که نداشتن دانش کافی در دانش پزشکی، به هر صورت نمی تواند عذر موجه یا رفع کننده مسوولیت برای قصور پزشکی باشد.

نمونه های نداشتن مهارت در جرایم پزشکی را می توان شامل نداشتن دانش لازم در بکارگیری تکنیک صحیح در تراش دندان و تهیه پروتز مناسب که باعث ضرر و زیان بیمار شود، ناتوانی مقابله با عوارض حاصله در حین درمان دندانپزشکی دانست.

۴- رعایت نکردن مقررات و نظامات دولتی:

منظور از رعایت نکردن مقررات و دستورالعمل های دولتی در اصل رعایت نکردن هر دستوری است که ضمانت اجرا داشته باشد؛ خواه به صورت قانون باشد خواه به صورت نظامنامه.

در بند ۲ ماده ۵۹ قانون مجازات اسلامی نیز رعایت موازین فنی و علمی و نظامات دولتی از شرایط معافیت پزشکان و جراحان در انجام هر نوع عمل جراحی یا طبی دانسته شده است.

بدیهی است در امور پزشکی مقررات شامل قوانین، آیین نامه های نظام پزشکی، دستورالعمل های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، بخشنامه های مراکز علمی و درمانی و سازمان نظام پزشکی است.

در مواردی که پزشکان و سایر کادر درمانی به واسطه بی احتیاطی، بی مبالاتی، نداشتن مهارت و یا رعایت نکردن مقررات و نظامات دولتی موجب وارد شدن صدمه جسمی یا بدنی یا نقص عضو به دیگری شوند، بر اساس مقررات قانون مجازات اسلامی چنین اعمالی شبه عمد محسوب می شود و هر چند که میزان قصور از درجه بسیار بالایی مثل از بین رفتن بینایی و یا شنوایی بیمار حین عمل جراحی برخوردار باشد، مجازاتی جز پرداخت دیه برای آنان در نظر گرفته نمی شود.

اما اگر به دلیل اقدامات اشتباه پزشک، بیمار فوت کند چنین عملی مشمول مقررات ماده ۶۱۶ قانون مجازات اسلامی است و به موجب این ماده «در صورتی که قتل غیر عمد به واسطه بی احتیاطی یا بی مبالاتی یا اقدام به امری که مرتکب در آن مهارت نداشته است یا به سبب عدم رعایت نظامات واقع شود، مسبب به حبس از یک تا سه سال و نیز به پرداخت دیه در صورت مطالبه از ناحیه اولیاء دم محکوم خواهد شد مگر اینکه خطای محض باشد. گفتنی است که دادگاه با توجه به شخصیت مقصر و اوضاع و احوال قضیه می تواند مجازات حبس را تبدیل به مجازات از نوع دیگری همانند جزای حبس کند.

البته به دلیل مقدم بودن بحث زندان زدایی و این که پزشک عمدی را در قصور نداشته و از شخصیت اجتماعی ویژه ای نیز برخوردار است، معمولاً قضات با استناد به ماده ۲۲ قانون مجازات اسلامی حبس پزشک را به جزای نقدی تبدیل می کنند. حال آن که در صورت تکرار جرایم از سوی شاغلان گروه های پزشکی امکان صدور حکم زندان نیز وجود دارد.

این در حالی است که برخی از پزشکان بر این باورند چنانچه این ماده قانونی درباره تمام جامعه پزشکی اعمال شود، دیگر هیچ پزشکی حاضر به مداوای بیماران بدحال، اورژانسی، تصادفی و سانحه دیده یا نیازمند به جراحی های سخت و پیچیده نخواهد بود.

زیرا طبیعی است شغل پزشکی نیز همانند سایر مشاغل دیگر پرخطر است و امکان خطا نیز همیشه وجود دارد. اما نمی توان برای یکبار خطای پزشک که آن هم عمدی نبوده است، پزشک را زندانی کرد.

همچنین در ماده ۲۲ قانون مجازات اسلامی نیز آورده شده است «دادگاه می تواند در صورت احراز جهات مخففه (دلایل تخفیف دهنده)، مجازات تعزیری و یا باز دارنده را تخفیف دهد و یا تبدیل به مجازات از نوع دیگری نماید که مناسبتر به حال متهم باشد.»

این موارد عبارتند از:

۱- گذشت شاکی یا مدعی خصوصی

۲- اظهارات و راهنمایی های متهم که در شناختن شرکاء و معاونان جرم مؤثر باشد.

۳- اوضاع و احوال خاصی که متهم تحت تأثیر آن مرتکب جرم شده است از قبیل: رفتار و گفتار تحریک آمیز یا وجود انگیزه شرافتمندانه در ارتکاب جرم.

۴- اعلام متهم قبل از تعقیب و یا اقرار او در مرحله تحقیق که مؤثر در کشف جرم باشد.

۵- وضع خاص متهم.

۶- اقدام یا کوشش متهم به منظور تخفیف اثرات جرم و جبران زیان ناشی از آن.

نمونه های دیگری از انواع تخلفات پزشکان:

۱- به کار نبردن حداکثر تلاش ممکن جهت معالجه و درمان بیماران

۲- سهل انگاری در انجام وظیفه و عدم رعایت موازین علمی، شرعی و قانونی

۳- افشاء کردن اسرار و نوع بیماری

- ۴- پذیرش بیمار بیش از حدود توان معاینه و درمان
- ۵- انجام اعمال خلاف شئون پزشکی
- ۶- تحمیل کردن مخارج غیر ضروری به بیماران
- ۷- ایجاد رعب و هراس در بیمار
- ۸- تجویز داروهای روان گردان و مخدر
- ۹- رعایت نکردن تعرفه های خدمات درمانی
- ۱۰- گرفتن مبلغ مازاد بر وجوه دریافتی توسط مسوولان موسسات درمانی
- ۱۱- نداشتن همکاری لازم در زمان وقوع بحران و سوانح و یا پیشگیری از بیماری های واگیردار
- ۱۲- ممنوعیت جذب و هدایت بیمار از موسسات بهداشتی و درمانی دولتی و خیریه به مطب شخصی یا موسسات پزشکی خصوصی
- ۱۳- جذب بیمار از طریق تبلیغات گمراه کننده
- ۱۴- انتشار مقالات و گزارش های پزشکی خلاف اصول علمی که جنبه تبلیغاتی داشته باشد
- ۱۵- استفاده از عناوین علمی و تخصصی تأیید نشده
- ۱۶- تجویز دارو، خارج از مجموعه دارویی کشور
- ۱۷- ادامه ندادن درمان بیمار
- ۱۸- انتخاب پزشک مشاور بدون نظر پزشک معالج
- ۱۹- فروش دارو و تجهیزات پزشکی در محل اشتغال
- ۲۰- عدم تحریر صحیح و مشخصات و نحوه استفاده داروهای تجویز شده
- ۲۱- صادر نکردن نسخه بر اساس اصول علمی و شرایط بیمار
- ۲۲- نبود نظارت مستمر مسوولان فنی بر امور موسسات پزشکی
- ۲۳- رعایت نکردن ضوابط مربوط به درج آگهی در رسانه ها و تنظیم سر نسخه ها و تابلوها

۲۴- استفاده و به کارگیری افراد بی صلاحیت در امور پزشکی

۲۵- اعلام نکردن تغییر نشانی مطب و موسسه پزشکی

۲۶- نداشتن مساعدت و همکاری در فوریت های پزشکی

۲۷- رعایت نکردن ضوابط علمی و حرفه ای توسط مسوولان فنی.

جرایم مغایر با شئون حرفه پزشکی

پزشکی و مشاغل وابسته به آن از زمان های گذشته از اهمیت و موفقیت اجتماعی بسیار بالایی برخوردار بوده اند.

در طول قرنهای گذشته بیماران به راحتی و با اعتمادی بی اندازه، جسم و جان و اسرار خویش را به پزشک معالج خود می سپارند و می پندارند که پزشک دردهای آنان را از بین برده و اسرارشان را نیز حفظ خواهد کرد.

بنابراین هر چیزی که باعث مخدوش شدن رابطه دو جانبه پزشک و بیمار شود مذموم است. قانونگذار نیز برای پیشگیری از بروز چنین وضعیتی قوانینی را وضع کرده است که به موجب آنها هرگونه اقدام مغایر با شئونات حرفه پزشکی جرم محسوب می شود.

مرجع رسیدگی به خطاهای پزشکی

رسیدگی به تخلفات پزشکی براساس قانون برعهده سازمان نظام پزشکی است که این شکایات توسط کارشناسان صاحب صلاحیت مورد بررسی قرار می گیرد.

تخلفات پزشکی در دادگاه های بدوی عالی و با حضور قاضی برگزار و در این دادگاه مشخص می شود که آیا عارضه و این پیامد ناخوشایند نتیجه اهمال و سوءتدبیر پزشک است و یا مانند بسیاری از عارضه ها از دست پزشک خارج است.

البته با توجه به مراجعی که بر کار پزشکان نظارت دارند، می توان گفت در حال حاضر سه مرجع، مسوولیت رسیدگی به قصور پزشکی را بر عهده دارند که این مراجع شامل وزارت بهداشت، سازمان نظام پزشکی و دادسرا یا دادگاه هستند.

البته در این میان وزارت بهداشت در نظارت در کار پزشکان، ایجاد مطب ها، داروخانه ها، داروسازی ها و کارخانجات داروسازی، مهمترین رکن محسوب می شود. در مرحله بعدی سازمان نظام پزشکی قرار دارد که با اهدافی که برای آن تعریف می تواند بسیار موفق عمل کند و برای کاهش جرایم و از بین بردن کج روی ها و انحراف بسیار موثر است.

گفتنی است متخلفان جرایم پزشکی با توجه به شدت و ضعف عمل و تعدد و تکرار آن به مجازات هایی محکوم می شوند که شامل:

۱- تذکر یا توبیخ شفاهی در حضور هیأت مدیره نظام پزشکی محل

۲- اخطار یا توبیخ کتبی با درج در پرونده نظام پزشکی محل

۳- توبیخ کتبی با درج در پرونده نظام پزشکی و نشریه نظام پزشکی محل یا الصاق رأی در تابلو اعلانات نظام پزشکی محل

۴- محرومیت از اشتغال به حرفه پزشکی و حرفه های وابسته از ۳ ماه تا یک سال در محل ارتکاب تخلف

۵- محرومیت از اشتغال به حرفه های پزشکی و سایر حرفه های وابسته از ۳ ماه تا یک سال در تمام کشور

۶- محرومیت از اشتغال به حرفه های پزشکی و سایر حرفه های وابسته از بیش از یک سال تا پنج سال در تمام کشور

۷- محرومیت دائم از اشتغال به حرفه های پزشکی و سایر حرفه های وابسته در تمام کشور.

📣 مواردی که هرگز نباید اتفاق بیفتد

Never Events

شامل 28 خطای پزشکی است که اکثر آنها در مراکز بهداشتی درمانی اتفاق می افتد و بقیه ممکن است در منزل یا هر محل دیگری حادث شود.

① وقایع جراحی

1. انجام جراحی بر روی قسمت اشتباهی از بدن
2. انجام جراحی بر روی بیمار اشتباه
3. انجام جراحی با روش و روبه غلط بر روی بیمار
4. جا گذاشتن اشیاء خارجی در بدن بعد از جراحی یا سایر روش های درمانی

5. مرگ در حین عمل یا بلافاصله بعد از عمل جراحی در بیمار با وضعیت سلامتی طبیعی

6. تلقیح مصنوعی با اهداکننده های (اسپرم و تخمک) اشتباه

2 وقایع مرتبط با تجهیزات و تولیدات

1- مرگ یا ناتوانی جدی بیمار بدنبال استفاده از داروها و تجهیزات آلوده در تسهیلات مراقبتی

2- مرگ یا ناتوانی جدی بیمار بدنبال استفاده از دستگاهها و تجهیزات مصرف شده قبلی و یا دستگاههایی با عملکرد متفاوت با آنچه مورد انتظار است .

3- مرگ یا ناتوانی جدی بیمار بدنبال آمبولی هوای داخل عروقی در مراکز ارائه خدمات مراقبتی و سلامتی

3 وقایع مراقبتی بیمار

1- ترخیص نوزاد به شخص اشتباه

2- مرگ یا ناتوانی جدی بیمار بدنبال مفقود شدن (بیش از 4 ساعت بیمار

3- خودکشی یا قصد خودکشی منجر به ناتوانی جدی در حین ارائه خدمات مراقبتی

4 وقایع مرتبط با مدیریت مراقبتی

1- مرگ یا ناتوانی جدی بیمار مرتبط با خطای درمانی

2- مرگ یا ناتوانی جدی بیمار مرتبط با واکنش همولیتیک بعلت تجویز خون یا فراورده های خونی ناهمگون

و ناسازگار (تزریق گروه خون اشتباه)

3- مرگ یا ناتوانی جدی مادر در زایمان طبیعی یا وضع حمل حاملگی های کم خطر موقع ارائه خدمات مراقبتی

4- مرگ یا ناتوانی جدی بیمار مرتبط با هیپوگلیسمی که موقع ارائه خدمات مراقبتی شروع شود .

5- مرگ یا ناتوانی جدی (کرینکتروس Kernicterus) مرتبط با نارسائی وشکست در شناخت ودرمان یرقان نوزادی

6- زخم بستر درجه 3 یا 4 بعد از پذیرش جهت خدمات بالینی

7- مرگ یا ناتوانی جدی بیمار بعلت درمان manipulative نخاعی Patient

5 وقایع مرتبط با محیط

- 1- مرگ یا ناتوانی جدی بیمار همراه شوک الکتریسیته در حین مراقبت های درمانی
- 2- هرگونه حادثه ای در اثر انتقال اشتباه لوله های اکسیژن یا گازهای دیگر به بیمار یا آلودگی این لوله ها
- 3- هرگونه مرگ یا ناتوانی جدی بعلت سوختگی ناشی از هرمنبعی در حین مراقبت های درمانی
- 4- هرگونه مرگ یا ناتوانی جدی بعلت اختلال در محافظ و نگهدارنده های اطراف تخت
5. هرگونه مرگ یا ناتوانی جدی بعلت افتادن

6 وقایع جنائی

- 1- هرگونه اصرار دستورات درمانی توسط شخصیت های پزشک ، پرستار ، داروساز و دیگر ارائه دهندگان خدمات درمانی دارای پروانه کار
- 2- سوء استفاده و تجاوز جنسی از بیمار
- 3- مرگ یا جراحی مهم بیمار یا پرسنل ناشی از سوء استفاده و تجاوز فیزیکی
4. ربودن بیمار

